

IMBIER (97) *sb m*

imbier (62), **imbir** (32), **imgbir** (1), **ingbier** (1), **jęgbir** (1), [**engbier**, **imgbier**, **inbier**];

*imbier Mymer*¹, *GlabGad*, *KłosAlg*, *BielKron* (9), *Mącz* (2), *BielSat*, *RejPos*, *Oczko*, *BielRozm*, *Calep*, *SarnStat*; *imgbir Murm*; *jęgbir Goski*; *imbier : imbir : ingbier FalZioł* (29 : 30 : –), *SienLek* (13 : 2 : 1).

e pochylone; *engbier z tekstu nie oznaczającego pochyleń*.

sg N imbiér (16). ◊ *G imbiéru* (51). ◊ *A imbiér* (9). ◊ *I imbiér(e)m* (21).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI* (jeden z tych samych przykładów) – *XVIII w.*

bot. Zingiber officinale Rosc. (Rost); roślina podzwrotnikowa z rodziny imbirowatych (*zingiberaceae*); *zingiber Murm*, *Mymer*¹, *Mącz*, *Calep*, *Cn* (97) : *Zinziber Yngber Ymgbyr Murm* 117; *Mymer*¹ 19; *Zinziber*. *Imbir*, *A Imbir ielth* ciepły w thrzecim lthopniu/ á wilgotny w pirwłzim Rołcie *imbier* za morzem á zwłafzcza w Indijey. *FalZioł* III 12c, +6a; Była ta wyłpá bogáta w Złoto [*wyspa Sabut*] y w Korzenie/ zwłafzcza w *Imbier*. *BielKron* 446; *Imbier* na káżdym mieyfcu s tych wyłpow rołcie/ ieden ielth co gi fieią/ drugi co fie łam rodzi/ ále łiany nalełzy/ kwiát na nim podobny Szafranowemu kwiátu/ to ielth iáko łafanek. *BielKron* 446v, 441v, 446, 446v *marg*; *Gingiber*, *Vide Zinziber*. *Ymbier*. *Mącz* 146a, 512d; *Zingiber* — *Imbier*, *zawor*. *Calep* 1152a.

a. *Ostra, aromatyczna, korzenna przyprawa do potraw, wódek, także lek lub jeden z jego składników uzyskiwany przez rozdrobnienie (zmielenie, słuczenie, starcie) niektórych części (korzeni i prawdopodobnie także ziarenek nasiennych) rośliny o tej samej nazwie* (82) : *tedy pożyway łoku iego łprochem łenes łtrochą imbiru [imgbieru SienHerb 23b] FalZioł* I 18b; *Sok czebułny [!] zmiełzani łprochem maiorany á łtrochą ymbiru á gdy thego w pułciłz wnos cziłci głowę. FalZioł* I 27c; *Wezmi [...]* imbiru trzi ziarnka *FalZioł* I 43c; *Korzeń mikołáikow pripraviony z miodem iáko imbir pripraviaią w aptece FalZioł* I 68c; *Też proch iey [gorczycy] z imbiem zmieszany á w nos włtrzykniony/ czyni kichanie FalZioł* I 125b; *Wino w ktorymby był vwarzony Imbier z Figami łuchemi, y z rozynkami/ ielth pomoczne naprzeciwko cięłżkołci pierłi, y naprzeciwko kałzłowi FalZioł* III 12c; *Imbir, Cinamon mołzcz będziefłi pił, Zdrow będziefł FalZioł* V 48v, I 14a, 16b, 18b, 20a, 28d (45); *GlabGad* L6v; *KłosAlg* H; *Miodu s ięgbirem pożyway Goski* 15; [*do Kalekutu przywożq korzenia wszelkie*] iáko *Piers/ Goździki/ Imbier/ Káđzidłó/ Láchá/ Mułzkat BielKron* 453v, 268v, 454v; *Wodká ná káždy niedołtátek oczny: Weźmi Cynámonu/ gwoździkow/ Imbieru rowno/ á to miáłko vtárlzy/ áłbo vtłukłzy/ náleyże podroźnikowey wodki/ w báńkę łkláną z nołkiem/ á žiołá wnię wlyłp SienLek* 68v, 30, 43v, 62, 76, 76v (10); *Konew Piwá z Imbierem pod łobą piáłtuiąc/ Popiją łie kobiety/ łpołu łie czełtuiąc. BielSat* C2 [*idem BielRozm* 18v]; *Oczko* 23v; *BielRozm* 18v; *Funt imbiéru/ zá ósm grołzy. SarnStat* 274; [*inbieru łutów 26 za gr 16 InwMieszcz 1557 nr 74; engbieru miech waźel 2 kamienia i 9 funtów InwMieszcz 1580 nr 230, 1582 nr 240.*]

W charakterystycznych połączeniach: imbier pripraviony [z czym, w czym] (2); przymieszcá imbieru [ku czemu] (2); (na)warzyć (uwarzony) imbier [z czym, w czym] (4); z imbierem pripravić (przyprawiony) (2), zmieszcá (zmieszany) (4).

Zwrot: »okorzeńć imbierem« (1): opłokawłzy łłuczca wilcže winem cziłtem, potym ie vwarzić z łiekawłzy na bigos y okorzeńć pieprzem/ Imbierem/ gwozdziłki/ łzafranem FalZioł V 76.

Wyrażenia: »imbier suchy« (1): fárakulá Imbieru łuchego/ to ieft dwudziefta część bákáru/ za łześć ławow. *BielKron* 454v.

»(nie)tarty imbier; natrzeć imbieru« [szyk 3 : 3] (5; 1): gdy ktory człowiek padnie na ziemię dla niemoczy Świętego walentego/ włoż tartego Imbiru w nos dla kichania: ktore ieft barzo pomoczne na tę chorobę *FalZioł* III 12c; w wolnym rofole ie [ryby] warz, á potym vwarzone: połyp ie Imbierem tartym *FalZioł* IV 43b; Na bolefc zębow. Wezmi czyrwoney Lebiodka garzłć/ poleiu garzłć, Imbieru/ gwozdzikow/ oboygá nie tartego/ po garzłci *FalZioł* V 95, V 92; *SienLek* 157, 166.

»imbier tłuczony; natłuc imbieru« [szyk 2 : 1] (2; 1): włyp w onę iuchę Imbieru tłuczoného/ á tho poránu piy *SienLek* 124v, 165v, 189v.

Zestawienie: »imbier biały« (7): potym wziąć Imbieru białego półtora korzenia á łkraiawłzy drobno też do tey bańki włożyć *FalZioł* V 91v, V 104 [3 r.], 104v; nátluczze ktemu imbieru białego/ y lubryki cieśielkiéy/ włzyftkiého zárownó/ á ták miálko/ iżbyś przez chułtkę gęftą mogł prześiać *SienLek* 165v, 166.

Przen: O aromatycznym zapachu imbiru, który tu jest symbolem wystawności (1) :

Zwrot:»sobie w oczy dmuchać imbirem« (1): thu nie były áni bębny/ áni piłzczálki/ áni łkryypice/ áni łobie w oczy dmuchálły imbirem/ ábo cynámonem s konfektow ábo z mułzkátelły/ ani łkakálły łpiewájąc rozlicznych piefni łwiátá tego. A coż czyniły? [...] dawálły chwałę Pánu Bogu łwoiemu *RejPos* 297.

Synonim: zazwor.